

Angelika Dąbal

Kolekcje dotyczące Kościerzyny i Józefa Wybickiego

Acta Cassubiana 8, 164-171

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Angelika Dąbal

Kolekcje dotyczące Kościerzyny i Józefa Wybickiego

Kościerzyna

W początku lat dziewięćdziesiątych Marian Kallas – redaktor popularno-naukowej publikacji dotyczącej dziejów Kościerzyny, zwrócił się do Andrzeja Bukowskiego z propozycją opracowania stosunków kulturalnych panujących tam w okresie II Rzeczypospolitej³⁶⁰. W konsekwencji powstał przyczynek pt. *Życie kulturalne (od końca XIX wieku)*. Monografia ukazała się w 1994 roku z okazji 650-lecia lokacji miasta, a jej uzupełnienie stanowi artykuł Andrzeja Grotha pt. *Kościerzyna w latach 1772-1806. Z problematyki małego miasta pomorskiego*³⁶¹.

Zaprezentowany poniżej fragment spuścizny zawiera materiały warsztatowe dotyczące wspomnianego opracowania oraz inne dokumenty o Kościerzynie, z którą Andrzej Bukowski związany był nie tylko z racji swoich naukowych zainteresowań, ale również poprzez tamtejsze gimnazjum klasyczne, gdzie pobierał nauki w latach 1923–1931. Zapewne z tego powodu i ze względu na to, że początkowo tekst miał dotyczyć oświaty w okresie międzywojennym większość materiału związana jest z historią, nauczycielami i absolwentami Państwowego Gimnazjum Klasycznego w Kościerzynie.

Zespół stanowi siedem sygnatur: Rs II 355–Rs II 361.

Pierwsza zawiera maszynopis i rękopis wspomnianego przyczynku, którego tytuł pierwotny brzmiał: *Kościerzyna. Oświata i kultura w latach 1920-1939*. Włączono tu również notatki odnoszące się bezpośrednio do tekstu oraz korespondencję, w większości z redaktorem Marianem Kallasem. W zbiorze znajduje się także wycinek z „Dziennika Bałtyckiego” z notatką prasową o ukazaniu się

---

³⁶⁰ List Mariana Kallasa do Andrzeja Bukowskiego z dn. 21.11.1993 r. (sygn. Rs II 355).

³⁶¹ Artykuł zamieszczony w „Acta Cassubiana”, t. 6, 2004, s. 7-49.

książki oraz recenzja wydawnicza pięciu części monografii sporządzona przez Kazimierza Wajdę³⁶².

Oddzielną sygnaturę – Rs II 356 stanowią materiały ilustracyjne. Szczególnie cenne są zdjęcia zasłużonych ludzi ziemi kościerskiej, wśród nich oryginalna fotografia Franciszka Sędzickiego z 1943 r. oraz fotokopie zdjęć Aleksandra Majkowskiego i Leona Heykego. Równie ciekawe są oryginały i kopie fotografii nauczycieli i uczniów szkół Ziemi Kościerskiej, m.in. Alojzego Gdańca, Aleksandra Marchewicza oraz tableau nauczycieli z podobiznami: Jana Małuszyńskiego, ks. Józefa Grochockiego, Edmunda Frankowskiego, Feliksa Kamińskiego, Jana Kontka, Andrzeja Mazikiewicza, Dawida Bruskiego, Stanisława Wrębskiego, Borysa Giorgiewskiego, Piotra Lorocho, Józefa Willmy, zdjęcia Orkiestry Gimnazjum w Kościerzynie oraz wiele innych³⁶³. Zbiór uzupełniają kserokopie stron tytułowych czasopism i wydawnictw kościerskich oraz spisy ilustracji.

Następna grupa (sygnatura Rs II 357) to dokumenty odnoszące się do nauczycieli i wychowawców Państwowego Gimnazjum Klasycznego w Kościerzynie – Dawida Bruskiego, Jana Kontka i Piotra Lorocho.

Pierwszego z wymienionych dotyczy Orzeczenie Wojewódzkiej Komisji Rehabilitacyjnej dla Nauczycieli³⁶⁴, kserokopia własnoręcznie sporządzonego życiorysu oraz fotografia.

Wśród materiałów związanych z postacią Jana Kontka jest korespondencja A. Bukowskiego z córką nauczyciela Ewą Domańską³⁶⁵ oraz jej list do Jana Gruchały z załączonym wspomnieniem o ojcu. Zbiór uzupełnia kilka kopii zdjęcia Kontka, kserokopia jego indeksu z okresu studiów na UJ oraz biogram autorstwa Jana Gruchały.

---

³⁶² Recenzja obejmuje następujące prace: Józef Bober, „Dzieje Kościerzyny w latach 1772-1918”; Mieczysław Widernik, „Oblicze polityczne Kościerzyny w okresie międzywojennym” oraz „Oświata w Kościerzynie w okresie międzywojennym”; Andrzej Bukowski, „Kościerzyna. Oświata i kultura w latach 1920-1939”; Mirosława Brzezińska, „Rada Miejska i Magistrat jako kolegialne organy ustrojowe miasta”.

³⁶³ Pozostałe fotografie i fotokopie to budynki szkół min.: Gimnazjum Klasycznego w Kościerzynie, Seminarium Nauczycielskiego, miejsca pamięci pomordowanych i pomniki zasłużonych, zdjęcie z sesji popularno-naukowej poświęconej Leonowi Heyke w szkole jego imienia, fotokopia protokołu przesłuchania Antoniego Peplińskiego w sprawie śmierci Alojzego Gdańca, oświadczenie Leona Czecholińskiego w sprawie nie wpisywania na Deutsche Volksliste, zaproszenie na odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci Józefa Dambka, strona tyt. „Druha”.

³⁶⁴ W latach powojennych został on, jak ustaliła Komisja, niesłusznie zwolniony z pełnienia obowiązków dyrektora Liceum Ogólnokształcącego w Starogardzie Gdańskim, wobec czego w orzeczeniu zaleciła reaktywowanie go w charakterze dyrektora szkoły.

³⁶⁵ Dwa listy z 1991 r. zawierające wiele danych biograficznych dot. Jana Kontka, min. jego pochodzenia, edukacji, pracy zawodowej, rodziny itp.

Piotra Lorocho dotyczy list W. Chockiego do A. Bukowskiego zawierający informację o jego śmierci³⁶⁶.

Interesujące są materiały biograficzne i fragmenty dorobku naukowego wybitnych uczniów Państwowego Gimnazjum Klasycznego w Kościerzynie: Andrzeja Bukowskiego, Jana Gruchały, Leona Lubeckiego i Kazimierza Marchewicza – sygnatura Rs II 358.

W korespondencji (sygn. Rs II 355) znajduje się brulion listu A. Bukowskiego do kolegów z okresu nauki w gimnazjum: „...Przystępuję (wreszcie!) do zbierania materiałów o naszym kościerskim Państwowym Gimnazjum Klasycznym... Spróbujmy odnotować to, co jeszcze pamiętamy... co dałoby się zebrać w formie fotografii, listów, świadectw...”.

Wynikiem tej inicjatywy jest prezentowany poniżej fragment spuścizny. Najciekawsze są prace biograficzno-wspomnieniowe: Jana Gruchały *To było w Kościerzynie...* oraz Leona Lubeckiego *Kręte i wyboiste ścieżki z Borogowa do Krakowa*. Pierwsza zawiera krótkie przedstawienie spotkania absolwentów w 1986 r. oraz informacje o profesorach gimnazjum: Janie Kontku, Dawidzie Bruskim i in., druga, zdecydowanie bardziej obszerna, to pierwsza część historii życia autora, a okres nauki w gimnazjum kościerskim stanowi tylko jej część³⁶⁷. Oba wspomnienia obok informacji faktograficznych dają ciekawy opis życia codziennego uczniów w okresie międzywojennym ich rozrywek, działalności w różnego rodzaju organizacjach itp.

Na podstawie zebranych materiałów opracowane zostały krótkie biogramy, które odnoszą się do każdego z ww. kolegów. W odpowiedzi na prośbę A. Bukowskiego wszyscy nadesłali swoje fotografie i opracowali życiorysy, szczególnie obszerna (18 kart rękopisu) jest autobiografia Kazimierza Marchewicza. W zbiorze znajdują się również jego prace „Liceum Wybickiego w sercu Kaszub (Ze zjazdu absolwentów z 1939 r. w Kościerzynie)”, „Martyrologia i walka społeczeństwa ziemi kościerskiej i skarszewskiej w latach 1939–1945 z perspektywy półwiecza”, „Pamięci nauczycieli-bohaterów i męczenników Ziemi Kościerskiej”, „Społeczeństwo kościerskie w walce o wolność ziemi ojców” oraz Leona Lubeckiego „Refleksje o tragicznych dziejach Tajnej Organizacji Wojskowej »Gryf Pomorski«”³⁶⁸. Pozostałą część zbioru stanowi korespondencja A. Bukowskiego ze wspomnianymi kolegami.

Podtrzymywaniu szkolnych przyjaźni służyły niewątpliwie spotkania absolwentów gimnazjum. W spuściznie znajdują się materiały dokumentujące kilka takich zjazdów (sygnatura Rs II 359).

³⁶⁶ Na tablicy pamiątkowej w Kościerzynie widniała informacja, że za jego śmierć odpowiedzialni są hitlerowcy, tymczasem został on zamordowany w Katyniu.

³⁶⁷ Kolejną część życiorysu, jak wynika z korespondencji, stanowi opracowanie działalności w ruchu oporu i WP.

³⁶⁸ Nadbitka z Biblioteki Fundacji „Archiwum Pomorskie AK”, t. 4, 1994 r.

Pierwszy, który odbył się w czerwcu 1959 r. upamiętniają: zaproszenie, pismo w sprawie powołania Komitetu Organizacyjnego, wycinek prasowy oraz pokwitowania z pobytu³⁶⁹.

Notatki, wycinki prasowe, korespondencja oraz fotografie zachowały się ze spotkań zainicjowanych przez A. Bukowskiego w jego gdańskim mieszkaniu, w 1971 r. z okazji 40-lecia matury i z kolejnego w 1977 r.

Jedno zdjęcie pochodzi ze zjazdu absolwentów ostatniego (1939) rocznika w sierpniu 1984 r.³⁷⁰, kilka innych z kolejnego spotkania, które miało miejsce trzy lata później.

Następne zjazdy dokumentują dwie fotografie, których dokładnej daty i okoliczności powstania nie udało się ustalić.

Sygnatura Rs II 360 to materiały związane z artykułem A. Bukowskiego pt. *Z galerii zasłużonych ludzi Ziemi Kościerskiej*. Jest to rękopis i maszynopis pracy przygotowanej do publikacji na łamach „Jantarowych szlaków” oraz korespondencja³⁷¹, z której wynika, że została ona również przedstawiona na konferencji poświęconej powołaniu Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wybickiego oraz jako odczyt w siedzibie Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Gdańsku.

Ostatnia sygnatura – Rs II 361 to materiały różne dotyczące Kościerzyny. Zgromadzono tu wycinki prasowe odzwierciedlające różnorodny aspekt życia miasta na przestrzeni ubiegłego stulecia. Najstarsze pochodzą z okresu międzywojennego, są to artykuły z „Dziennika Pomorskiego” (1936 r.) i ze „Słowa Pomorskiego” (1937 r.), związane z 75-leciem Zakładu NMP. Anielskiej w Kościerzynie, zawierają ilustracje biblioteki szkolnej, sali jadalnej i lekcji gimnastyki. Pozostałe to wycinki powojenne omawiające m.in. stan oświaty, losy mieszkańców miasta po wybuchu wojny, dotyczące legend kościerskich, obchodów 600-lecia Kościerzyny itp. Do grupy materiałów różnych włączono również wypisy źródłowe, notatki i fiszki bibliograficzne, podobnie jak wycinki prasowe zróżnicowane tematycznie, od historii Kościerzyny poprzez materiały dotyczące zasłużonych mieszkańców regionu, instytucji kulturalno-oświatowych, zabytków itp. Zbiór uzupełniają dwie współczesne widokówki miasta oraz korespondencja A. Bukowskiego³⁷².

---

³⁶⁹ Opłaty za uczestnictwo, nocleg i wyżywienie.

³⁷⁰ Na fotografii znajdują się: ks. Anton Pepliński, Władysław Wysiecki, Witold Cerowski, Tadeusz Pakiezer, Kazimierz Marchewicz, Zygfryd Zappa, Jan Kosater, ks. kan. Edmund Kosznik, Klemens Kwidziński.

³⁷¹ Zaproszenie Zarządu Oddziału Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego i Wydziału Kultury Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kościerzynie na konferencję oraz zaproszenie na odczyt A. Bukowskiego.

³⁷² W kolejności chronologicznej listy skierowane do A. Bukowskiego zawierają: propozycję Redakcji „Jantarowych Szlaków” napisania artykułu nt. „Dzieje Ziemi Kościerskiej”, życzenia z okazji Dnia Nauczyciela, prośbę o informację dot. daty ukazywania się w Kościerzynie

Józef Wybicki

W omawianej spuściźnie znajduje się grupa dokumentów związanych z postacią Józefa Wybickiego. Andrzej Bukowski zaangażowany był w wiele inicjatyw popularyzujących życie i działalność autora naszego hymnu narodowego. Brał czynny udział w obchodach jego Roku, miał swój wkład w powstanie Muzeum w Będominie, sfinalizował długi proces wydawniczy III tomu *Archiwum* tego wielkiego Polaka. Wszystko to znalazło odzwierciedlenie w materiale, który zaprezentowano poniżej. Całość podzielona została na dziewięć grup tematycznych w ramach sygnatur Rs II 460–Rs II 468.

Rok 1972 ogłoszono Rokiem Wybickiego, ponieważ zbiegły się wówczas trzy ważne rocznice: 225 rocznica jego urodzin i 150 rocznica śmierci oraz 175 rocznica powstania „*Mazurka Dąbrowskiego*”³⁷³.

Omówienie przygotowanego fragmentu spuścizny rozpoczne od dokumentów odzwierciedlających niektóre inicjatywy podejmowane wówczas dla uczczenia tych ważnych wydarzeń (sygn. Rs II 460). Wśród nich jest Uchwała Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z dnia 21 września w sprawie nadania Powiatowemu Domowi Kultury w Kościerzynie imienia Józefa Wybickiego oraz fotografia z uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej i fotografia samej tablicy. Znajduje się tu także ex libris Biblioteki Miejskiej w Sopocie, której autor hymnu narodowego również stał się wówczas patronem. Ponadto akt erekcyjny szkoły w Będominie, materiały związane z powstaniem w Kościerzynie pomnika Wybickiego: fotografie z konkursu na projekt, cegielka na jego budowę, akt erekcyjny z dnia 22 lipca oraz fotografie z uroczystości jego wmurowania. Rocznicę Wybickiego uczcił też Teatr Wybrzeże, inaugurując ogólnopolski Rok Kulturalno-Oświatowy przedstawieniem „Kulig”. W spuściźnie znajduje się fotokopia jednej ze scen komedii oraz afisza teatralnego.

W dniach 2-4 czerwca odbyła się w Gdańsku z okazji obchodów Roku Wybickiego sesja naukowa. Referaty, komunikaty oraz głosy dyskusyjne tam prezentowane ogłoszone zostały w zbiorowym wydawnictwie pod redakcją Andrzeja Bukowskiego³⁷⁴. W omawianym zbiorze znajduje się umowa wydawnicza na opracowanie redaktorskie tej pozycji oraz umowa na opracowanie do publikacji referatu z sesji: „Spór o datę śmierci J. Wybickiego”.

---

czasopisma „Gryf”, zaproszenie na obchody 70-lecia powrotu Ziemi Kościerskiej do Macierzy oraz kopia jednego listu A. Bukowskiego do J. Machuta zawierająca propozycję tekstu, który miał być zamieszczony na tablicy pamiątkowej na ścianie „Bazaru”.

³⁷³ Andrzej Bukowski, *Józef Wybicki w świetle obchodów jego rocznic i sesji Gdańskiego Towarzystwa Naukowego*, Gdańsk 1972, s. 5.

³⁷⁴ *Józef Wybicki. Księga zbiorowa*, pod red. Andrzeja Bukowskiego, Gdańsk 1975.

Profesor Bukowski otrzymał również, jak wynika z zachowanej korespondencji, propozycję opracowania materiałów do krótkometrażowego filmu o Wybickim, z którą zwróciła się do niego Wytwórnia Filmów Oświatowych w Łodzi. W spuściznie zachowało się kilka listów dotyczących tej sprawy oraz umowa o dzieło.

Do materiałów związanych z obchodami Roku Wybickiego dołączono ponadto zaproszenie GTN na uroczystości rocznicowe, scenariusz wystawy okolicznościowej organizowanej przez Dział Rękopisów Biblioteki Gdańskiej PAN, notatki, wycinek prasowy z „Dziennika Bałtyckiego”, koperty okolicznościowe i pamiątkowy stempel poczty polskiej.

Podsumowanie i omówienie wydarzeń z 1972 r. zawiera książka profesora Bukowskiego pt. *Józef Wybicki w świetle obchodów jego rocznic i sesji Gdańskiego Towarzystwa Naukowego*. W zbiorze zachowała się korespondencja związana z wydawnictwem, głównie podziękowania za przesłany egzemplarz wraz z bardzo pochlebnymi recenzjami oraz listy dotyczące poszukiwania materiałów ilustracyjnych, a także same ilustracje częściowo wykorzystane w tym wydawnictwie³⁷⁵.

Kolejna sygnatura – Rs II 461 zawiera niewielką ilość materiałów związanych z innymi rocznicami Wybickiego. Włączono tu maszynopis wstępu do słuchowiska „Kulig” przewidzianego na 200-lecie jego urodzin, zaproszenie na sesję popularno-naukową z 1987 r., wypisy źródłowe, notatki i wycinki prasowe³⁷⁶.

Jak już wspomniano, profesor Bukowski zaangażował się również w powstanie muzeum poświęconego pamięci twórcy „*Mazurka Dąbrowskiego*”. Był jednym z autorów scenariusza. W materiale (sygnatura Rs II 462) znajduje się rękopis opracowania dotyczącego fragmentu ekspozycji poświęconego dziejom hymnu narodowego oraz notatka z harmonogramem prac. Ponadto inne dokumenty związane z organizowaniem się placówki, które częściowo stanowią załączniki do zachowanej korespondencji. Wśród nich ustalenia z narady w sprawie organizacji Muzeum z 1 grudnia 1972 r. czy scenariusz wystawy dotyczący biografii Wybickiego. Same listy dotyczą spraw organizacyjnych, w większości są to pisma dyrektora Muzeum Narodowego w Gdańsku do Andrzeja Bukowskiego i odpisy jego korespondencji z Janem Pachońskim. Otwarcie Muzeum w Będominie nastąpiło

---

³⁷⁵ Są to fotokopie stron tytułowych pism Wybickiego, portretów Józefa Wybickiego, Aleksego Husarzewskiego, kolegium jezuickiego i kościoła w Starych Szkotach pod Gdańskiem, nadania konstytucji Księstwu Warszawskiemu oraz zdjęcia dworku Wybickiego w Będominie, dębu na dziedzińcu tego dworku, gotyckiej baszty w Skarszewach, wieży kościoła w Środzie Wielkopolskiej, dworu starościńskiego w Starych Polaszkach, młyna w Kościerzynie, kaplicy w Mirachowie, popiersia J. Wybickiego dłuta Wawrzyńca Sampa.

³⁷⁶ Wycinek z „Trybuny Ludu” z 1980 r. dotyczący odsłonięcia popiersia Wybickiego w Brodnicy, wycinek z „Gazety Krakowskiej”: „W 160. rocznicę śmierci twórcy „*Mazurka Dąbrowskiego*”, wycinek z „Dziennika Bałtyckiego”: „240 lat temu w będomińskim dworku” oraz dotyczący wystawy historycznej o hymnie polskim w Reggio Emilia: *Dziejowa rola Józefa Wybickiego z „Dziennika Bałtyckiego” 1947*.

17 lipca 1978 r., uroczystość upamiętniają zachowane fotografie oraz wycinki prasowe.

Zbiór uzupełniają maszynopisy dwóch opracowań nt. Muzeum³⁷⁷, notatka z narady w dniu 15 kwietnia 1978 r. w sprawie urządzenia wystawy w dworku Wybickiego, wydany staraniem Towarzystwa Przyjaciół przewodnik po ekspozycji oraz materiały ilustracyjne³⁷⁸.

Doceniając nakład pracy włożony przez Andrzeja Bukowskiego w powstanie placówki upamiętniającej postać Wybickiego Dyrektor Muzeum Narodowego w Gdańsku wystosował do profesora zaproszenie do uczestnictwa w zebraniu założycielskim Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Hymnu Narodowego. W spuściźnie pod sygnaturą Rs II 463 obok wspomnianego pisma znajduje się formularz deklaracji członkowskiej, projekt i tekst Statutu. Poza tym uchwały I Walnego Zgromadzenia w sprawie praw i obowiązków członków, wysokości składek oraz Uchwała Programowa. Włączono tu również informację o działalności Towarzystwa w okresie od 16 marca do 25 kwietnia 1986 r. oraz notatki i wycinek prasowy.

Kolejna sygnatura Rs II 464 zawiera maszynopis pracy Ewy Muszyńskiej pt. „Z dziejów polskiego hymnu narodowego”, wycinki prasowe z artykułami o powstaniu i historii „*Mazurka Dąbrowskiego*” oraz notatki dotyczące tej pieśni.

Oddzielną tematycznie grupę materiałów stanowią dokumenty związane z wydawnictwem *Archiwum Wybickiego*. Sygnatura Rs II 465 to dwa pierwsze tomy tego opracowania wydane po wojnie przez Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku³⁷⁹. Inicjatywa zapoczątkowana została już w 1935 r., a Towarzystwo podjęło się tego zadania, ponieważ, jak pisze we wstępie redaktor wspomnianych tomów Adam Skałkowski „...*Wybicki był z synów Pomorza najznakomitszym w dziejach Polski*”³⁸⁰. Wybuch drugiej wojny przerwał zaplanowane prace, przygotowany materiał został wówczas wywieziony z Pomorza i powrócił dopiero po odzyskaniu niepodległości. W nawiązaniu do obchodów dwusetnej rocznicy urodzin twórcy „*Mazurka Dąbrowskiego*” wznowiono proces wydawniczy³⁸¹. Pierwszy tom *Archiwum* ukazał się w roku 1948, a następny dwa lata później. Adam Skałkowski zebrał również materiały do kolejnego tomu, które przed śmiercią przekazał Towarzystwu. W założeniu ostatnia część miała zawierać utwory literackie i pisma polityczne Wybickiego³⁸².

³⁷⁷ Henryk Wawrzyk, Muzeum Hymnu Narodowego bliskie każdemu Polakowi; Hanna Domańska, Będomin. Muzeum Hymnu Narodowego oraz recenzja tego opracowania zlecona A. Bukowskiemu przez Krajową Agencję Wydawniczą.

³⁷⁸ Widokówki dworku w Będominie i zdjęcie z Rajdu „Stu z Nieba”.

³⁷⁹ *Archiwum Wybickiego*, t. 1-2, zebrał i wydał A. M. Skałkowski, Gdańsk 1948-1950.

³⁸⁰ *Archiwum Wybickiego*, t. 1, Gdańsk 1948, s. XII.

³⁸¹ *Ibidem*, s. XII-XIII.

³⁸² W spuściźnie (sygn. Rs II) znajduje się odpis „Przedmowy” A. Skałkowskiego z 1947 r. oraz kopia maszynopisu o zawartości tomu III.

Ostatnim redaktorem trzeciego tomu *Archiwum* był Andrzej Bukowski. W jego spuściźnie pod sygnaturą Rs II 466 znajduje się bogata dokumentacja charakteryzująca proces wydawniczy od roku 1951 do momentu ukazania się książki³⁸³. Zachowały się tu obok korespondencji różnego rodzaju sprawozdania finansowe, protokoły posiedzeń Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, notatki z wyjazdów służbowych i inne dokumenty odzwierciedlające przebieg prac. Materiały powyższe stały się podstawą, znajdującej się również w spuściźnie, opinii w sprawie sytuacji prawnej wydawnictwa, która określiła stosunek do autorów i spadkobierców oraz warunki zakończenia i wydania pracy.

Ponadto do zbioru włączono maszynopisy przygotowywanych do druku dzieł Wybickiego³⁸⁴, przedmowy trzech z kilku kolejnych jego redaktorów: A. Skałkowskiego, A. Lewaka i A. Bukowskiego, recenzję wydawniczą profesora Władysława Zajewskiego oraz notatki.

Kolejna, niewielka grupa materiałów (sygn. Rs II 467) dotyczy życia i działalności Józefa Wybickiego. Znajdują się tu kopie wykładów Adama Skałkowskiego³⁸⁵ oraz praca magisterska Natalii Wierzbowskiej pt. *Józef Wybicki w latach 1813-1822*³⁸⁶. Zbiór uzupełniają fiszki źródłowe i bibliograficzne oraz dwie widokówki z pałacym Wybickiego w Manieczkach.

Ostatnia w tej części sygnatura – Rs II 468 zawiera wycinek prasowy oraz zbiór 21 fotografii z uroczystości nadania VII LO w Gdańsku imienia Józefa Wybickiego w trzydziestą rocznicę powstania tej placówki.

---

³⁸³ Trzeci tom „Archiwum Wybickiego”, zawierający korespondencję i pisma polityczne Wybickiego oraz jego rozprawy i uwagi, uzupełniony regestami korespondencji i pism politycznych z tomu pierwszego i drugiego ukazał się w 1978 r.

³⁸⁴ Są to następujące utwory: „Listy obywatelskie do Jana Węglańskiego ministra stanu Królestwa”, „Myśli polityczne”, „Zbiór myśli politycznych”, „O dziele pod tytułem wstęp do wiadomości politycznych”, „Rede Seiner Excellenz des Woiwoden Wybicki Senatorus von Polen”, „Rozmowa między szlachcicem polskim, Szwajcarem a Żydem w Gdańsku”, pisma dramatyczne: „Pasterka zabląkana”, „Zygmunt August”, „Samnitka”, korespondencja Józefa Wybickiego i przypisywany pierwotnie Wybickiemu utwór „Warro na wsi”.

³⁸⁵ Są to następujące wykłady: „Wybicki w świetle swego Archiwum”, „Wybicki w dobie legionowej”, „Wybicki a Kościuszko i legenda Bartosza Głwackiego”, „O Wybickim w 200-lecie urodzin”.

³⁸⁶ Praca napisana pod kierunkiem Stanisława Sosina w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku w 1962 r.